

Transparentnost rada pravosudnih institucija tokom pandemije: Javna komunikacija i odnosi s medijima

Izveštaj „Transparentnost rada pravosudnih institucija tokom pandemije: Javna komunikacija i odnosi s medijima“ je pripremio Mediacentar Sarajevo uz podršku AIRE centara i Britanske ambasade u Sarajevu. Cilj ovog izvještaja bio je ispitati javnu komunikaciju i transparentnost rada pravosudnih institucija u BiH tokom pandemije COVID-19, te donijeti preporuke za povećanje transparentnosti rada pravosudnih institucija, naročito tokom kriznih situacija. U nastavku je sažetak izvještaja, a cijeli možete pročitati na ovom linku: bit.ly/3vBwR22.

Uvod

Prije pandemije COVID-19 pravosudne institucije nisu imale ujednačenu praksu komuniciranja s javnošću. Visoko sudsko i tužilačko vijeće (VSTV) je 2014. godine izdalo smjernice koje su trebale da ujednače praksu proaktivnog objavljivanja informacija u posjedu tužilaštava i sudova u Bosni i Hercegovini. Međutim, istraživanje je pokazalo da nisu sve pravosudne institucije u BiH u potpunosti i jednoobrazno implementirale smjernice koje je utvrdio VSTV. Doista, istraživanje je pokazalo da pravosuđe BiH prije pandemije nije bilo dovoljno transparentno i da u nekim slučajevima ne uspijeva obaviti čak ni najosnovnije informiranje javnosti i komunikacijsko djelovanje, kako bi podiglo nivo povjerenja javnosti i razumijevanje pravosuđa. Pandemija COVID-19 prekinula je redovni rad i funkcioniranje svih pravosudnih institucija BiH. Ovaj izvještaj, koji je sačinio Mediacentar Sarajevo, nastojao je da istraži djelovanje pravosuđa na planu informiranja javnosti, pri čemu je specifična pažnja posvećena periodu između marta i maja 2020. godine. Ovaj izvještaj je utvrdio kako su pravosudne institucije i njihove prakse informiranja javnosti bile pogođene pandemijom. Izvještaj također daje niz preporuka koje bi pravosudne institucije BiH mogle usvojiti kako bi poboljšale buduću praksu informiranja javnosti i transparentnost pravosuđa.

Istraživanje

Sarajevski Mediacentar proveo je istraživanje za ovaj izvještaj u septembru 2020. Ovo istraživanje uključuje 20 intervju s glasnogovornicima u pravosuđu, novinarima, pravnicima i predstavnicima udruženja pravnika. Polovina tih intervju je obavljeno s predstavnicima pravosudnih institucija, uključujući sudove i tužilaštva, dok je ostatak obavljen s novinarima koji se bave pravnim pitanjima, pravnicima, ekspertima i predstavnicima pravnih udruženja. Sagovornici su odabrani s različitih administrativnih nivoa i bh. entiteta. Dalje istraživanje uključilo je analize saopćenja za štampu i medijskih izvještaja.

Efekat pandemije na pravosudne institucije u BiH

Od 15. marta 2020. VSTV je počeo informirati pravosudne institucije u cijeloj BiH da će se funkcije sudova uskoro morati ograničiti zbog pandemije COVID-19. Dana 22. marta 2020. VSTV je donio odluku kojom je naložio sudovima i tužilaštvima da odgode većinu krivičnih suđenja i naredio pravosuđu da se počne pripremati za rad od kuće. U ovoj fazi, u okviru ovih mjera nisu izdane smjernice o informiranju ili komuniciranju s javnošću. Na dan 30. aprila 2020. VSTV je najavio ponovnu uspostavu funkcioniranja sudova i saslušanja u sudnici za maj 2020. Ponovno, nisu

date smjernice o komuniciranju s javnošću niti je spomenuto kako pravosudne institucije trebaju informirati javnost. Pandemija je različito utjecala na svaku pravosudnu instituciju u BiH. Zajednički efekti su bili skraćivanje radnog vremena i smanjen broj uposlenih koji su bili dežurni; otkazivanje ročišta; organizacija rasporeda rada i šeme rada od kuće; te ograničenja pristupa javnosti prostorijama sudova i tužilaštava. Pravosudne institucije počele su relaksirati te mjere krajem aprila 2020., a u tom trenutku od svih zaposlenih kao i javnosti i dalje je traženo da poštuju opće mjere javnog zdravlja koje su bile na snazi, uključujući potrebu za fizičkom distancom.

Informiranje javnosti tokom pandemije

To što VSTV nije izdao smjernice u vezi s informiranjem javnosti dovelo je do različitih odgovora pravosudnih institucija na potrebu da se tokom pandemije održi komunikacija. Neke institucije nisu objavile nikakve informacije o tome kako pandemija utječe na njihovu funkciju, dok su druge objavile detaljne planove vezane za svoje nove funkcije. Neke od njih su jednostavno dale osnovne najave da se restrikcije implementiraju ili ukidaju. Tamo gdje su informacije date, to je obično bilo ograničeno na informacije o institucionalnoj organizaciji, radnom vremenu, rasporedu dežurstava i otkazivanju ročišta koja nisu bila hitna. Važne informacije relevantne za strane u postupku, javnost i novinare obično nisu objavljivane. Dok su neki sudovi učinili napor da obavijeste strane u postupku da se njihova ročišta odgađaju i/ili su objavili takve odluke i druge važne vijesti na svojim oglasnim tablama ili internet stranicama, samo jedna institucija obuhvaćena ovim izvještajem objavila je informacije o početku restrikcija, relaksiranim mjerama i dala imena i detalje s kontaktom dežurnih uposlenika tako da su strane u postupku i javnost mogli provjeriti na koji način je na njihove predmete i ročišta utjecao novi sistem rada. Izvještaj je utvrdio kako većina pravosudnih institucija nije promijenila svojupravosudnu praksu komuniciranja i informiranja javnosti kao odgovor na pandemiju i većina anketiranih glasnogovornika u pravosuđu rekla je da usvojene mjere o suzbijanju pandemije nisu značajno utjecale na njihovo informiranje javnosti i medija. Većina pravosudnih institucija nastavila je komunicirati s medijima kao što je to činila i prije pandemije. Samo neke od institucija izvijestile su o usvajanju novih metoda komuniciranja, npr. putem društvenih mreža ili drugih medija. Ukupno gledano, aktivnost informiranja javnosti je bila na niskom nivou. Broj vijesti i saopćenja za štampu koja su objavile svaka od analiziranih institucija u dva mjeseca varirao je od 1 do 15. Samo jedna institucija objavila je najavu da su planirana ročišta reorganizirana. Gotovo polovna analiziranih institucija objavila je tek jednu vijest ili saopćenje za štampu u datom dvomjesečnom periodu. Nijedna institucija nije objavila nikakav oblik posebnih smjernica za novinare tokom pandemije.

Medijsko izvještavanje o pravosuđu tokom pandemije

Ovaj izvještaj je ustanovio kako je aktivni medijski interes za rad pravosuđa opao tokom pandemije i prvenstveno je bio usmjeren na sudske predmete vezane za pandemiju. Medijsko izvještavanje o pravosudnim institucijama uglavnom je bilo ograničeno na kratke izvještaje s informacijama koje su objavile same institucije i nije davalo daljnje detaljne informacije ili analizu. To je značilo da je razumijevanje javnosti o radu pravosudnog sistema BiH bilo ograničeno na informacije koje su objavljivale same pravosudne institucije. U izvještaju je zabilježeno da su novinari nezadovoljni nivoom transparentnosti pravosuđa i kvaliteta i kvantiteta informacija koje su objavljivale pravosudne institucije. Informacije koje su objavljivali sudovi nisu bile jednoobrazne. Institucionalnih procedura za informiranje i komunikaciju nije bilo, a smatra se da je kvalitet komunikacije između pravosudnih institucija i medija ovisio o kvalitetu pojedinaca odgovornih za ta pitanja u datoj instituciji. To je značilo da je zahtjevima novinara za osnovnim informacijama, pristupu ročištima, zahtjevima za informacijama na temelju Zakona o slobodi pristupa informacijama u BiH i pristupu *press* konferencijama često bilo nemoguće udovoljiti.

Informiranje pravne zajednice tokom pandemije

Za odvjetnike i pravnike-praktičare stav je da su informacije vezane za nova rješenja rada pravosuđa bile samo djelomično diseminirane od strane pravosudnih institucija, ako je to uopće bio slučaj. Odvjetnicima je često prepušteno da tragaju za detaljima o predstojećim ročištima u medijima. Drugi problemi s kojim su se suočavali profesionalci na polju prava uključivali su nemogućnost pristupa sudskim dokumentima, uključujući optužnice i presude, i propuštanje pravosudnih institucija da objave informacije jednoobraznog kvaliteta i opsega. Nedostatak koherentne komunikacijske strategije bio je očit.

Sažetak

Iako je pandemija predstavljala izazov za pravosudne institucije BiH u pogledu informiranja javnosti i komuniciranja, ovaj izvještaj jasno ukazuje na to da neuspjeh tih institucija u provođenju učinkovitih aktivnosti informiranja javnosti nije bio izazvan pandemijom. Prakse informiranja javnosti varirale su tokom pandemije a učinkovito informiranje je ovisilo prvenstveno o spremnosti da pruže pomoć i marljivosti pojedinaca, a ne od bilo kakve politike ili strategije. Izvještaj je jasan u pogledu nalaza da ti neuspjesi znače da transparentnost pravosuđa u BiH nije bila zadovoljavajuća i da je to umanjilo te i dalje umanjuje povjerenje javnosti u pravosuđe.

Preporuke

Izvještaj daje niz preporuka kako bi se pomoglo bh. pravosudnim institucijama da unaprijede svoju praksu informiranja javnosti i povećaju transparentnost. Ukratko, te preporuke su:

- VSTV treba usvojiti sveobuhvatnu komunikacijsku strategiju. Ta strategija treba uključivati uputstva o tome kako, kada i gdje objaviti konkretne informacije; detaljne praktične smjernice o tome kako pristupiti medijskim događajima; te smjernice o praktičnim ulogama uključenih u taj proces, kao što su glasnogovornici, predsjednici sudova i glavni tužitelji. Ova strategija treba uključivati i smjernice o kriznom upravljanju koje sadrže instrukcije o tome koje informacije objaviti, kome, kada i kako. Te smjernice također trebaju specifično navoditi kako implementirati sisteme odlučivanja u kriznoj situaciji.
- Potrebno je uspostaviti pravne okvire kako bi se omogućilo sudovima da funkcioniraju i komuniciraju sa strankama korištenjem IT-a. Potrebno je pridržavati se postojećih pravila i propisa u pogledu objavljivanja informacija i sve se te prakse trebaju usaglasiti.
- Relevantne informacije vezane za pravosudne institucije, kao što su njihova ročišta, detalji o kontaktima njihovih službenika za odnose s javnošću, indeksni registri informacija, vodiči za pristup informacijama, itd., trebaju također biti objavljeni. Ključne informacije o aktivnostima pravosudnih institucija trebaju se objavljivati na sedmičnoj osnovi i takve se informacije trebaju prenositi medijima. Glasnogovornici u pravosuđu i odjeli za štampu trebaju odgovarati na medijske upite i prosljeđivati im informacije relevantne za javnost na dnevnoj bazi.
- Rukovodioci pravosudnih institucija i njihovi službenici za odnose s javnošću se trebaju obučiti da razumiju principe proaktivne i reaktivne transparentnosti. Svijest o značaju transparentnosti pravosuđa treba također podizati na tim kursevima.
- Trebaju se alocirati sredstva kako bi se uposlilo osoblje koje bi obavljalo dužnosti odnosa s javnošću u pravosudnim institucijama, tamo gdje takve dužnosti sada obavljaju sekretari suda.

